וְהִקְדִּישׁוֹ יוֹרֶה – ונתקלקל הצמר שהיה בתוך הדוד מחמת שהרתיח יותר מדאי, נוֹתֵן לוֹ הצבָּע לבעלים דְּמֵי צַמְרוֹ. ומדייקת הגמרא, דְּמֵי צַמְרוֹ, אִין – כן, כלומר את דמי צמרו בלבד צריך הצבָּע לשלם, אבל דְּמֵי צַמְרוֹ וְשִׁבְחוֹ לֹא – אינו צריך לשלם על השבח שהצמר הושבח בשעת הצביעה. מבררת הגמרא, לַאו שֶׁהִקְדִּישׁוֹ לְאַחַר נְפִילָה – האם לא מדובר שנתקלקל הצמר לאחר שכבר קלט את הצבע, דְּאִיכָּא שִׁבְחָא – שכבר השביח הצמר, ועל זה כתבה המשנה שמשלם לו רק על הצמר ולא על השבח, וּשְׁמַע מִינָּהּ שאוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי.

שמואל דוחה את הראיה:

אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – באיזה אופן עוסקת המשנה להלן, כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁוֹ בְּשָׁעַת נְפִילָה – שהצמר התקלקל בשעה שנתנו אותו בכלי של הצבע, דְּלֵיכָּא שִׁבְחָא – שעדיין לא הספיק להשביח, ולכך משלם רק על הצמר.

הגמרא מבררת האם אפשר להוכיח מדברי שמואל שאין הלכה כרב אסי:

מדייקת הגמרא מדחיית שמואל, אֲבָל אם הִקְדִּישׁוֹ לְאַחַר נְפִילָה שכבר השביח, מַאי – מה יסבור שמואל, שנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צַמְרוֹ וְשִׁבְחוֹ, משום שאין אומן קונה בשבח כלי, ואם כן לֵימָא שְׁמוּאֵל לֵית לֵיהּ דְּרַב אַסִּי – האם אפשר ללמוד, שהוא חולק על רב אסי. ומאחר שהלכה כשמואל בדיני ממונות, הרי שגם בדין זה אין הלכה כרב אסי. דוחה הגמרא, אָמַר לָךְ שְׁמוּאֵל, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן דְּגִם הַצֶּמֶר וְגִם הַסְּמָנִין [–הצבעים] דְּבַעַל הַבַּיִת, ובאופן זה אין לומר שהאומן קונה בשבח כלי, משום שהשבח נוצר על ידי הצבע של הבעל הבית, וְהַצֶּבַע, אינו מקבל תשלום על מה שהשביח את הכלי, אלא אֲגַר יָדֵיהּ הוּא דְּשָׁקִיל – נוטל שכר על טרחתו ואינו אלא כפועל, ולכן אם קלקל משלם גם על השבח, אבל אומן שהצבעים שלו יש לומר שקונה את השבח ואינו משלם אלא על הצמר.

שואלת הגמרא, אִי הָכִי שהבעלים נתן לצבָּע גם את הצבע, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צַמְרוֹ וְסַמָּנִין מִיבָּעֵי לֵיהּ – הרי בכוח אופן היתה המשנה צריכה לכתוב שמשלם גם את הצמר וגם את הצבע. מתרצת הגמרא, מה ששמואל העמיד את המשנה כשנתקלקל הצמר לפני שקלט את הצבע אינו משום שחולק על רב אסי, אֶלָּא שְׁמוּאֵל דַּחוּיֵי קָא מְדַחֵי לֵיהּ – כוונתו היתה לומר שאין להביא ראיה מהמשנה לדעת רב אסי, מפני שאפשר להעמיד את המשנה באופן אחר.

הגמרא מביאה ראיה מהברייתא שאין אומן קונה בשבח כלי:

תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הַנּוֹתֵן מַלִּיתוֹ לְאוּמָּן שיתקננה בקבלנות, אפילו נָּמְרוּ וְהוֹדִיעוּ – הוא גמר לתקנה והודיע לבעלים שהטלית מוכנה ויבוא ליטלה, ואינו חפץ לעבבה תחת השכירות, הדין הוא, שכל זמן שהטלית ביד האומן, אֲפִילּוּ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים – אפילו עברו כבר עשרה ימים והבעלים עדיין לא שלמו לאומן את שכרו, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם לֹא תָלִין, כיון שעדיין לא נתחייב לשלם לו שכרו, שהרי האומן תופס משכון כנגד החוב, אבל אם נָתְנָה לוֹ האומן לבעלים את הכלי בַּחֲצִי הַיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו הַחַמָּה, עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם בַּל תָּלִין. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שאוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי, אַמַּאי עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תָּלִין, הרי דין זה של 'בל תלין' שייך בשכירות פועלים, ואילו אומן שהשביח בגד אם הוא קונה בשבח כלי הרי הוא כמוכר לבעלים את הבגד, וקונה שמעכב את התשלום למוכר אינו עובר על 'בל תלין'.

הגמרא דוחה את הראיה:

אָמַר רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא, לעולם אפשר לומר שאומן קונה בשבח כלי, והטעם שעובר בבל תלין הוא משום שהברייתא עוסקת בְּנַגָּדָא דְּסַרְבָלָא – באופן ששכר את האומן לסרוק לו צמר המיועד לעשיית סרבל [בגד עליון], דְּלֵיכָּא שִׁבְחָא – שאין בדבר שבח. מקשה הגמרא, סוֹף סוֹף לְמַאי יָהֲבָהּ נַהֲלֵיהּ – בשביל מה נתן הבעלים לאומן לסרוק את הצמר, האם לא בשביל לְרַכּוּבֵי – לרכך את הבגד שיהיה רך ונוח, ואם כן כֵּיוָן דְּרַכְּבֵיהּ, הֲיֵינוּ שִׁבְחָא – זהו השבח של הבגד, ואם כן אף בזה שייך לומר 'אומן קונה בשבח כלי', ומדוע עובר ב'בל תלין'. מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – לא הוצרך התנא להשמיענו שעובר על 'בל תלין', אלא באופן דְּאַגְּרֵיהּ לְבִיטְשֵׁי – ששכרו לדרוך על הבגד לצורך כיבוסו, והתשלום על זה הוא בִּיטְשָׁא בִּיטְשָׁא בְּמַעֲלָא – מעה לכל דריכה ודריכה, דְּהֲיֵינוּ שְׁכִירוּת – שאז הוא נחשב כשכיר יום המקבל תשלום על עצם המלאכה ושייך בו איסור הלנת שכר, ואין שייך לומר 'אומן קונה בשבח כלי' אלא באומן שעובד בקבלנות, ומקבל תשלום עבור השבח.

הגמרא מביאה מסוגייתנו ראיה לדינו של רב ששת:

וְלָמַאי דָּמְלִיךְ אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא – ולפי מה שסברנו בתחילה לומר, שהברייתא מדברת באופן דְּלֹא אַגְּרֵיהּ לְבִיטְשֵׁי – שלא שכרו לפי דריכות, אלא בקבלנות, ואף על פי כן עובר על 'בל תלין', מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב ששת – אפשר להביא סיוע וראיה לדינו של רב ששת במקום אחר, דְּבָעוּ מִינֵּיהּ מֵרַב ששת, בעל הבית שנתן לאומן לעבוד בקַבָּלָנוּת, ולא שילם את שכרו בזמנו, האם עוֹבֵר עָלָיו מִשּׁוּם 'בַּל תָּלִין', אוֹ אֵינוֹ עוֹבֵר. וְאָמַר לְהוּ רַב ששת שֶׁשְּׁתֵּי שְׁעוֹבֵר. מבררת הגמרא, לֵימָא דְּרַב ששת פְּלִיגָא אַדְּרַב אַסִּי, ואם כן כשנתן לאומן עצים כדי לעשות מהן תיבה, ולאחר עשייתה שברה, משלם דמי תיבה, ודלא כרב אסי. דוחה הגמרא, אָמַר שְׁמוּאֵל בַּר אָחָא, מה שרב ששת אמר שעובר בבל תלין בקבלנות הוא משום שדיבר בְּשֶׁשְּׁלִיחָא דְּאִינַּשֵׁי – ששכר שליח להוליך איגרת למקום פלוני, שאף ששליח זה עובד בקבלנות מכל מקום אין בו שבח. אבל בדבר שיש בו שבח יתכן שסובר כרב אסי שאומן קונה בשבח כלי. הגמרא רוצה לתלות את דין 'אומן קונה בשבח כלי' במחלוקת תנאים:

לֵימָא כְּתַנָּאֵי, ששנינו בברייתא לגבי אשה הנותנת זהב לאומן ואומרת לו עֲשֵׂה לִי שֵׁירִים – מין צמידים, או נְזָמִים וְסַבָּעוֹת, וְאֶכַדֵּשׁ לְךָ תמורת שכר פעולתך, כֵּיוָן שֶׁעָשָׂאן לתכשיטים אלו, הרי היא מְקוּדֶּשֶׁת לו בשכר פעולתו, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת עַד שֶׁנִּגַּע מָמוֹן לְיָדָהּ. מבררת הגמרא, מַאי מָמוֹן – לאיזה ממון הכוונה, אִילֵימָא אוֹתוֹ מָמוֹן – אם נאמר שכוונת חכמים שאינה מקודשת עד שיביא הצורף את התכשיטים לרשותה, מִכְּלָל דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר אוֹתוֹ מָמוֹן לֹא – שלדעת רבי מאיר הרי היא מקודשת בגמר עשיית התכשיטים אף קודם שיבואו לידה, וכיצד יתכן הדבר, אֶלָּא בְּמַאי מְקַדְּשָׁא – וכי במה מתקדשת, אֶלָּא פְּשִׁיטָא שמַאי כוונת חכמים עד שיגיע מָמוֹן לידה, עד שיקדשה בְּמָמוֹן אַחֵר. וְסַבְרוּהּ – וסברו בני הישיבה, דְּכוּלֵי עָלְמָא סוברים שֶׁשָּׁנָה לְשְׁכִירוּת מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף, כלומר, אדם הנותן לפועל לעשות מלאכה בקבלנות, כל פעם שהפועל עושה מלאכה בשוה פרוטה מתחייב בעל הבית לשלם לו על כך, אלא ששכר זה נזקף על הבעל הבית בהלוואה עד לשעת גמר המלאכה. ונמצא, שבאשר מקדש האומן את האשה בשכר פעולתו, הרי הוא מקדשה במחילת ההלוואה שיש לו עליה. וכמו כן דְּכוּלֵי עָלְמָא סוברים שהַמְקַדֵּשׁ אשה בְּמָמוֹן שיש לו עליה אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, מַאי לַאו בְּאוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי קְמִיפַּלְגִי – האם אין הכרח לבאר שנחלקו האם אומן קבלן שמשביח זהב ועושה ממנו כלי זוכה בכלי כנגד ערך השבח, או לא, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר, אוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי, וכשמחזיר לה את התכשיטים, נותן לה את השבח שיש לו בהם לשם קידושין, והרי זה נחשב שנתן לה מממונו, ולכך היא מקודשת, וְרַבָּנָן סָבְרֵי, אֵין אוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי, ולכן אין זה נחשב שנתן לאשה מממונו, אלא שמוחל לה את שכר פעולתו, ומאחר ששכר הפעולה נידון כהלוואה, אין הוא יכול לקדשה בכך.

דוחה הגמרא, לֹא, אין הכרח לומר שנחלקו בדין 'אומן קונה בשבח כלי', אלא דְּכוּלֵי עָלְמָא סוברים שֶׁאֵין אוּמָּן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח כֵּלִי, אֶלָּא הָכָא בְּיִשְׂרָאֵל לְשְׁכִירוּת מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף קָא מִיפַּלְגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר אֵין לְשְׁכִירוּת אֶלָּא לְבַסּוֹף – אין מזמין המלאכה מתחייב בתשלום שכר האומן אלא כאשר האומן מביא את המלאכה לרשות הבעלים, ונמצא שאין האומן מקדשה במחילת מלוה שיש לו עליה מכבר, אלא במחילת השכר שמתחייבת לו עתה, ולכך היא מקודשת. וְרַבָּנָן סָבְרֵי, יֵשׁ לְשְׁכִירוּת מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף, ונמצא שמקדשה במחילת מלוה, ולכך אינה מקודשת עד שיקדשה בממון אחר. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא יֶשְׁנָהּ לְשְׁכִירוּת מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף, ונמצא שמעות שכר הפעולה נזקפו כבר על האשה במלוה, וְהָכָא בְּמְקַדֵּשׁ בְּמָלְוֶה קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר הַמְקַדֵּשׁ בְּמָלְוֶה מְקוּדֶּשֶׁת, וְרַבָּנָן סָבְרֵי שהַמְקַדֵּשׁ בְּמָלְוֶה אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, ולכן אינה מקודשת עד שיתן לה ממון אחר לשם קידושין.

רבא מבאר את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן אחר:
רָבָא אָמַר, דְּכוּלֵי עָלְמָא סוברים שֶׁשְּׁנָתָהּ לִשְׁכִירוּת מִתְּחִילָּה וְעַד סוֹף, ונמצא שמעות שכר הפעולה נזקפו כבר על האשה במולוי, וּדְכוּלֵי עָלְמָא סוברים שֶׁהַמְקַדֵּשׁ בְּמְלוֹוֶה אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, וּדְכוּלֵי עָלְמָא אֵין אוֹמְנָן קוֹנָה בְּשֶׁבַח כְּלִי, אלא הרי הוא כשאר שכירות, ונמצא שלא נתן לה כלום מרכושו. אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּגוֹן שֶׁהוֹסִיף לָהּ האומן בצמיד שעשה לה נוֹפֶךְ – אבן טובה, מְשֻׁלֶּשֶׁת – מרכושו. ונמצא שעתה חפץ הוא לקדשה במחילת שכר פעולתו שדינו כמקדש במלוה, ובנוסף לכך מקדשה אף בתוספת שהוסיף לה מרכושו, שיש בה שוה פרוטה, ונחלקו התנאים במה היא סבורה להתקדש. רַבִּי מֵאִיר סָבַר, שהמקדש אשה במְלוֹוֶה שיש לו עליה, ובנוסף לכך גם נותן לה פְּרוּטָה, דַּעְתָּהּ של האשה אַפְרוּטָה, ולכך הרי היא מקודשת, וְרַבָּנָן סָבְרֵי, שהמקדש במְלוֹוֶה וּפְרוּטָה, דַּעְתָּהּ אַמְלוֹוֶה, ולכך אינה מקודשת עד שיתן לה ממון אחר.
הגמרא אומרת שמחלוקת זו תלויה במחלוקת תנאים:
וּבְפֻלּוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי – רבי מאיר ורבנן חולקים במחלוקת תנאים אלו, דְּתַנְיָא, האומר לאשה הרי את מקודשת לי בְּשָׂכָר שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כיון שכבר גמר את העבודה והחזירה לאשה, נחשב מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, אולם אם אמר לה הרי את מקודשת לי בַּשָּׂכָר של המלאכה שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בעתיד, הרי זו מְקוּדֶּשֶׁת לאחר שיסיים האומן את מלאכתו וישיב את החפץ לרשות האשה, מאחר שתנא זה סובר שאינה לשכירות אלא לבסוף כשמשיב לה את המלאכה, ולכך אינו נידון במקדש במלוה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, אף אם אומר התקדשי לי בַּשָּׂכָר שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כיון שסובר שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, וכל פרוטה שעשה דינה כמלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, וְכָל שֶׁכֵּן אם אמר בַּשָּׂכָר שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ שאינה מקודשת, שכיון שהחזירה ודאי כבר נזקף עליה שכרו במלוה. וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר, בֶּאֱמֶת אָמְרוּ – כן היא ההלכה, בֵּין אם אמר בַּשָּׂכָר שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ, וּבֵין אם אמר בַּשָּׂכָר שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, וְאִם הוֹסִיף לָהּ נוֹפֶךְ מְשֻׁלָּשׁ, מְקוּדֶּשֶׁת באותה האבן.
הגמרא מבארת את מחלוקות התנאים:
(מַאי אִיכָּא) בֵּין הָנָא קַמָּא לְרַבִּי נָתָן שנחלקו מה הדין במקדש אשה במלאכה שאעשה עמך, אִיכָּא בֵּינַייְהוּ שְׁכִירוּת – נחלקו האם שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ולכך אין כאן מלוה, ומקודשת, או שישנה מתחילה ועד סוף והרי זה מקדש במלוה ואינה מקודשת. בֵּין רַבִּי נָתָן לְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא שנחלקו בדין הוסיף לה נופך משלו, אִיכָּא בֵּינַייְהוּ – נחלקו בדין המקדש אשה במְלוֹוֶה וּפְרוּטָה אם דעתה על המלוה, שלדעת רבי נתן דעתה על המלוה ואינה מקודשת, ולרבי יהודה הנשיא דעתה על הפרוטה ומקודשת. ונמצא שרבי מאיר ורבנן נחלקו במחלוקת רבי נתן ורבי יהודה אם המקדש במלוה ופרוטה מקודשת או לא.
הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין 'אומנים שקלקלו':
אָמַר שְׁמוּאֵל, טַבָּח אוֹמָן שֶׁקִּלְקֵל – הנותן בהמתו לשוחט אומן כדי שישחטנה, ונתנבלה לו בשחיטה, חַייָב לְשַׁלֵּם. משום שמַזִּיק הוּא, פּוֹשֵׁעַ הוּא, וְנַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לוֹ שְׁחוֹט לִי מִכָּאן – בצד זה, וְשָׁחַט לוֹ מִכָּאן – בצד אחר. מקשה הגמרא, לָמָּה לִיהּ לְמֵימַר – מדוע הוצרך שמואל לומר גם מַזִּיק הוּא וגם פּוֹשֵׁעַ הוּא. מתרצת הגמרא, אִי אָמַר שמואל רק מַזִּיק הוּא, הָוֶה אָמֵינָא – הייתי אומר שקלקול זה דומה לאונס, ולכן דימה שמואל את דינו ל'אדם המזיק' שחייב בתשלומים אף כשהזיק באונס, כדי ללמד שהֲנֵי מִילֵּי – באיזה אופן חייב השוחט, הֵיכָא דְּקָא עָבִיד בְּשָׂכָר, ולכך חייב השוחט אף כשקלקל באונס, אֲבָל הֵיכָא דְּקָא עָבִיד בְּחִנָּם, היה צד לומר שלא יתחייב, קָא מַשְׁמַע לָן פּוֹשֵׁעַ הוּא ללמד שהזיק זה דומה לפשיעה וחייב אפילו בחנם.
רב חמא בר גוריא הקשה על שמואל מברייתא שמבואר שרק בעושה בשכר חייב:
אִיתְיְבֵיהּ רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא לִשְׁמוּאֵל, שנינו בברייתא, הַנּוֹתֵן בְּהֶמָה לַטַּבָּח כדי שישחטנה, וְנִיבְלָהּ – ונתנבלה לו בשחיטה, אם הוא שוחט אוּמָּן, פָּטוּר, ואם הוא שוחט חֶרְיוֹט, חַייָב. וְאִם נוֹתֵן שָׂכָר לשוחט, ב�ֵּין אם היה השוחט חֶרְיוֹט, וּבֵין אם היה אוּמָּן, חַייָב. ואם כן מבואר בברייתא זו ששוחט אומן ששחט בחינם ונתבלה לו בשחיטה פטור, וקשה על שמואל שמחייב אומן אפילו אם שחט בחינם. אָמַר לֵיהּ שמואל לרב חמא בר גוריא, לְעַבֵּר מוֹחָךְ – אין לך מוח בקודקודך. אָתָא הַהוּא מְרַבָּנָן, קָא מוֹתֵיב לֵיהּ – בא אחד התלמידים מהישיבה וחזר והקשה לשמואל מהברייתא. אָמַר לֵיהּ שמואל, הַשְׁתָּא שָׁקְלַתְּ מַאי דְּשָׁקַל חַבְרָךְ – עתה נטלת את אותה נזיפה שנטל חברך, כיון שקָאֲמִינָא לְכוּ אֲנָא רַבִּי מֵאִיר – אני אמרתי לכם את דעתי בשיטת רבי מאיר, וְקָאֲמְרִיתוּ לִי רַבָּנָן – ואתם הקשתם עלי משיטת חכמים החולקים עליו. אַמַּאי לֹא דְּיֵיקַתְּ מִילֵּי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר – מדוע לא הדקתם בדברי שאמרתי שהטעם לחייב את השוחט הוא משום שמַזִּיק הוּא, פּוֹשֵׁעַ הוּא, וְנַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לוֹ שְׁחוֹט לִי מִכָּאן וְשָׁחַט לוֹ מִכָּאן, מַאן אִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא – מי התנא שסובר שיש לחייב שוחט משום שלא הדקדק בשחיטתו, הרי זו שיטת רַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר שיש לחייב אדם שעל ידי מעשיו נוצר נזק משום שמִבָּעֵי לֵיהּ לְמֵירְמֵי אַנַּפְשֵׁיהּ – שהיה צריך ליתן אל ליבו שלא יזיק, ולדקדק יותר במעשיו. ואם כן היו צריכים התלמידים להבין מדברי שמואל שדיבר בשיטת רבי מאיר, ואילו ברייתא היא כשיטת חכמים.
הגמרא מבררת היכן רואים מדברי רבי מאיר שאדם צריך לתת אל ליבו שלא יזיק:
שואלת הגמרא, הֵי רַבִּי מֵאִיר מאיזו הוראה של רבי מאיר למד שמואל שכן דעתו בענין זה, אִילֵּימָא [הָא] רַבִּי מֵאִיר – שמא תאמר שלמד זאת שמואל מהוראת רבי מאיר המובאת בברייתא להלן, [ק] 'קשרו (קל"ן), סִימָן לשלושת המשניות שתביא הגמרא להלן, [ק] 'קשרו בעליו במוסירה', [ל] 'לצבוע לו אדום', [ן] 'נשברה כדו', דְּתַנַן בהמשנה (לעיל מה:), קְשָׁרוֹ בְּעָלָיו לשור בְּמוֹסֵירָה – בחבל שקושרים אותו בו, וְנָעַל בְּפָנָיו כָּרְאוּי, וְיָצָא וְהִזִּיק, הדין הוא שבֵּין בשור תָּם וּבֵין במוּעָד, חַייָב הבעלים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. ולכאורה הטעם שמחייב הוא משום שסובר שאדם צריך לתת אל ליבו שלא יזיק, והיה צריך לנעול היטב בפני השור באופן שלעולם לא יוכל לצאת ולהזיק. דוחה הגמרא, הָתָם בְּקָרְאֵי פְּלִיגִי – שם במשנה נחלקו בבאור הפסוקים, ומה שרבי מאיר חייב שם הוא מגזירת הכתוב, ואין זה מחמת שסובר שאדם צריך לתת אל ליבו שלא יזיק.
הגמרא מביאה אפשרות ללמוד את שיטת רבי מאיר מהמשנה להלן:
אֶלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר, דְּתָנֵן במשנה (להלן קי:), הנותן צמר לצבע לְצַבּוֹעַ לוֹ אָדוֹם, וְצָבָעוֹ שָׁחוֹר, וכן אם נתן לו צמר שיצבע לו בְּשָׁחוֹר, וְצָבָעוֹ בְּאָדוֹם, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, נוֹתֵן לוֹ הצבע לבעל הבית דְּמֵי צַמְרוֹ. ולכאורה טעמו של רבי מאיר שמחייב משום שהיה צריך לתת אל ליבו לעשות מה שבעל הבית ביקש, ויש לדמות לשוחט שקלקל בשחיטתו שהיה עליו לשים לב שלא יזיק. דוחה הגמרא, הָתָם בָּרַדִּים קָלָאוּ מִינַּיהּ – שם במשנה מחייב רבי מאיר כיון שעשה בידים ובכוונה תחילה את ההפך ממה שבקשו ממנו, אולם אין כן הדבר באומן השוחט שלא התכוון כלל להזיק.
הגמרא לומדת את שיטת רבי מאיר מהברייתא:
אֶלָּא, הָא רַבִּי מֵאִיר, (דתנן) [דְּתַנְיָא], נִשְׁבְּרָה כַּדּוֹ ברשות הרבים וְלֹא סִילְּקָהּ, וכן אם נָפְלָה גַּמְלּוֹ ברשות הרבים וְלֹא הֶעֱמִידָהּ, וכתוצאה מכך נתקלו בהם אנשים והוזקו, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, חַייָב בְּנִזְקָן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחַייָב בְּדִינֵי שָׁמַיִם – אין בית דין יכולים לכופו לשלם, אולם כל זמן שאינו משלם חייב המזיק עונש מן השמים, וְקַיְימָא לָן דְּכִתְנָאֵי פּוֹשֵׁעַ הוּא, פְּלִיגִי – מקובל בידינו שנחלקו בברייתא האם אדם שהולך ברשות הרבים וכדו על שכמו ונתקל ונפל לארץ האם יש להחשיבו 'פושע', דעת חכמים שנחשב אנוס, ולכן אינו חייב, ודעת רבי מאיר שהבעלים נחשב 'פושע' בהיתקלותו, ולכן הוא חייב בנזקים. ומכאן מוכח

המשך בעמוד קפ

שדעת רבי מאיר שאדם שלא נזהר מספיק שלא יגרם נזק על ידי מעשיו יש לו דין של 'פושע' ולא של אנוס, ולכך גם אומן שקלקל בשחיטתו חייב אפילו אם עשה בחינם.

רבי יוחנן מחייב אף בשוחט מומחה ביותר:

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, כָּךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַטָּה אוּמָּן שֶׁקִּלְקֵל בשחיטתו, חַיָּיב, וַאֲפִילּוּ הוּא אוּמָּן כְּמַטֶּה צִיפּוֹרִי שהם מאד מומחים, וזהירים בשחיטתן, ולגביהם המכשול הוא כאונס גמור.

מקשה הגמרא, **וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, עוּבְדָא הֲוָה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – מעשה שהיה לפני רבי יוחנן **בְּבְנֵישְׁתָא דְּמָעוֹן** – בבית הכנסת שהיה ביישוב מעון, שאומן קלקל בשחיטת תרנגולים, **וְאָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן לשוחט, **זִיל אֵיתֵי רְאֵיָה דְּמֻמְחִית לְתַרְנְגוֹלִים, וְאַפְטְרֵךְ** – לך הבא ראיה שהנך שוחט מומחה לתרנגולים, ואפטור אותך מהנזק. הרי שלרבי יוחנן שוחט מומחה פטור. מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** – 'בכנישתא דמעון', מדובר בשוחט ששחט **בְּהֶמְּם**, אולם **כָּאן** – מה שאמר רבי יוחנן שאפילו שוחט מומחה חייב, מדובר ששחט **בְּשָׂכָר. כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא** – וכן מצינו שאמר רבי זירא, **הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְחַייֵב לוֹ הַמַּטָּה לשלם** אם יקלקל בשחיטתו, **יַקְדִּים לוֹ דֵּינָר** – שישלם לו מראש סכום מועט כדי שיחשב שומר שכר, ואז יתחייב לשלם על הקלקול.

הגמרא מקשה מברייתא שמשמע שיש לחייב מומחה אף שעובד בחינם:

מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא (ב"ב צג:) **הַמּוֹלִיךְ חִטִּים לְטַחוֹן**, כלומר אדם שנתן חטים לממונה על טחינת החיטים כדי לטוחנם, ומוטל עליו ללתות את החיטים במים, וכן לכותשן במכתשת כדי להסיר הקליפה החיצונה כדי שיהיה סולת נקיה, **וְלֹא** קדם **וְלָתָתָן, וַעֲשָׂאָן** – ומתוך כך נעשה הקמח **סוּבִין** – קמח גס וגרוע, **אוֹ** שנעשה **מוּרְסָן** – שאינו גס כמו הסובין, וכן אם נתן **קֶמַח** לַנַּחְתּוֹם כדי שיאפה לו **פַּת, וַעֲשָׂאוֹ פַּת נִיפּוֹלִין** – פת שנשברת ונופלת מיד כשנוטלים אותה, או שנתן **כַּמָּה** לַמַּבָּה, **וְנִיקְּבָהּ** בשחיטה, בשלושת אופנים אלו **חַיָּיב** האומן, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר** – משום שדינו כמו שומר שכר, ומשמע מזה שבאופנים אלו מדובר שלא עבדו בשכר, ומכל מקום חייבים בשומר שכר. מתרצת הגמרא, **אֵימָא** – כך יש לומר [לגרוס], הטעם שיש לחייב בשלושת האופנים שהובאו בברייתא לעיל, הוא **מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר** – שמדובר שקיבל שכר עבור עבודתו, ולכן יש לחייבו מדין שומר שכר, אבל אומן שעושה בחינם אכן יהיה פטור.

'הגרמה' היא אחת מחמשת הדברים הפוסלים את השחיטה. ועינינה הכרעה והטייה, שמכריע ומטה את הסכין של שחיטה חוץ למקום שחיטה. ונחלקו בזה תנאים, לדעת חכמים צריך שישייר כל שהוא בכל מקום השחיטה כולו, ואם הגרים אפילו במיעוט שחיטתו, אף ששחט את רוב הקנה במקום שחיטה, פסול. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, די שישייר מלא החוט על פני רובה, ואף על פי שבמיעוטה הגרים, די בזה ששחט את רוב הקנה בהכשר, ולכן שחיטתו כשרה:

הַהוּא מַגְרוּמְתָא – מעשה בשוחט ששחט בתוך אחת מן הטבעות, ולאחר ששחט את רובה היטה את הסכין וגמר את השחיטה בין הטבעות, **דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב, וְטַרְפֵיהּ** – והטריף אותה כדעת חכמים כיון שנגמר בפסול, **וּפַטְּרֵיהּ לַמַּטָּה מִלִּשְׁלוּמֵי דָּמֵי** – ופטר את השוחט מלשלם על הנזק שגרם לבעלים. **פָּגְעוּ בֵּיהּ רַב כַּהֲנָא וְרַב אַפִּי בְּהַהוּא גַּבְרָא, אֲמְרוּ לֵיהּ, עָבִיד בָּךְ רַב תַּרְתֵּי** – רב פסק לך שני פסקים שסותרים זה את זה. שואלת הגמרא, **מַאי תַּרְתֵּי** – מה היתה כוונתם באמירת 'תרתי', **אִילֵימָא תַּרְתֵּי לְגַרְיעוּתָא** – אם נאמר שכוונתם לומר לבעל הבהמה שבשני הדברים פסק לו רב שלא כהוגן, דבר ראשון, **דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְאַכְשׁוּרֵי כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** – שהיה צריך להכשיר את הבהמה כדעת רבי יוסי ברבי יהודה, ורב עשה עמו שלא כהוגן **וְתַרְתֵּי בְּרֵכְנָן**, ודבר שני, **וְאִי נַמִּי בְּרֵכְנָן** – וגם אם רב סובר כדעת חכמים שיש להטריף את הבהמה, **דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ חִיּוּבָא לְמַטְבְּחָא** – היה עליו לחייב את השוחט על כך שהטריף את הבהמה. ואם כן ממה נפשך הפסידך רב שלא כדין.

הגמרא דוחה שלא יתכן שזאת היתה כוונתם של רב כהנא ורב אסי:

וּמִי שָׁרֵי לְמֵימַר כִּי הַאי גַּוְנָא – האם מותר לומר כן, **וְהָתַנְיָא** במשנה (סנהדרין כט.) **לְכַשֵּׁיצָא** הדיין מן הסנהדרין, **לֹא יֹאמַר** לבעל דין **אֲנִי מְזַכֶּה וַחֲבֵירַי מְחַייְבִין, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁחֲבֵירַי רַבּוּ עָלַי**, ולכך יצאת חייב, **וְעַל זֶה נֶאֱמַר** (משלי יא יג) 'הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סּוֹד'. **אֶלָּא** בהכרח כוונתם לומר לבעל הבהמה שרב פסק לו **תַּרְתֵּי לְמַעְלְיוּתָא** – שני פסקים לטובה, שאף שבשניהם פסק לחומרא מכל מקום היו לטובתו, דבר אחד, **דְּלֹא אִכְּלֵהּ סָפֵק אִיסּוּרָא** – בזה שהחמיר לו כדעת חכמים שפוסלים את השחיטה גרם לו שלא יאכל ספק איסור, **וּמַנְּעֵהּ מִסָּפֵק גְּוֵילָה** – ובזה שפטר את השוחט מלשלם, מנע את בעל הבהמה מלעבור בספק על איסור 'לא תגזול', ופסק כן משום שהסתפק אם ההלכה כרבנן שמטריפים את הבהמה או כרבי יוסי ברבי יהודה שמכשיר, ולכך מספק אסרה באכילה, אך פטר את השוחט כיון שאם היא כשרה הרי השוחט פטור.

הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין 'אומנים שקלקלו':

אִיתְּמַר, הַמַּרְאֶה דִּינָר לַשּׁוֹלְחָנֵי בשבילו שיבדקנו אם הוא טוב, ויקבלנו מחבירו, ואמר לו שהוא טוב וקיבלו, **וְלִבְסוֹף נִמְצָא רַע, תָּנֵי חֲדָא** – בברייתא אחת שנינו שהדין בזה שאם השולחני הוא **אוּמָּן**, הרי הוא **פָּטוּר, וְחַדְיוּט, חַיָּיב. וְתָנָיָא אִידָךְ, בֵּין אוּמָּן וּבֵין חַדְיוּט חַיָּיב. אָמַר רַב פָּפָּא, כִּי תָּנְיָא אוּמָּן פָּטוּר, כְּגוֹן** השולחנין **דָּנְכוּ וְאִיפּוּר** שהיו מומחים גדולים, **דְּלֹא צְרִיכִי לְמֵימַר כְּלָל** – שאינם צריכים עוד להתלמד, ואם הראה לכזה מומחה ונמצא הדינר רע הרי זה בגדר אונס ופטור, והברייתא שאמרה חייב, עוסקת באופן שהראה למומחה שעדיין צריך להתלמד. שואלת הגמרא, **אֶלָּא כְּמַאי טָעֲיָא** – אם מדובר באומנים גדולים כל כך, במה היתה טעותם. מתרצת הגמרא, **טָעֲיָא בִּסְיבְתָא חֲדַתָּא** – טעו במטבע חדשה, שהמטבע הישן נפסל, והעמידו חדש במקומו, **דְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּנָפַק מַתּוֹתֵי סִיבְתָא** – שרק עתה יצא מטבע זו לשוק, ולכך לא הספיקו לעמוד על צורתה.

הגמרא מביאה מעשה באשה שהראתה דינר לרבי חייא שהיה מומחה, ולבסוף נמצא רע, וחייב את עצמו:

הַהִיא אִיתְּתָא דַּאֲתַאי דִּינְרָא לְרַבִּי חִייָא – מעשה באשה שהראתה דינר לרבי חייא כדי שיבדוק אם הוא טוב ויכולה לקבלו מאחרים, **וַאֲמַר לָהּ מְעַלְיָא הוּא** – מטבע טוב הוא. **לְמָחָר אַתַאי לְקַמֵּיהּ** – למחרת באה לפניו **וַאֲמָרָה לֵיהּ, אַחֲזִירְתֵּיהּ** – הראיתיו לאחרים **וְאָמְרוּ לִי בִּישָׁא הוּא וְלֹא קָא נָפֵיק לִי** – דינר רע הוא, ואינו יוצא בשוק, **אָמַר לֵיהּ** רבי חייא **לָרַב, זִיל חַלְּפֵיהּ נִיהַלָּהּ** – החלף לה מטבע זו למטבע אחר, **וּכְתוֹב אַפְנְקֵי דִּין עָסֵק בִּישׁ** – וזהו סחורה רעה, כלומר בחינם הפסדתי מטבע זו כיון שלא היה לי לראותה.

מקשה הגמרא, **וּמַאי שְׁנָא דַּנְכוּ וְאִיפּוּר דְּפָטְרִיר, מִשּׁוּם דְּלֹא צְרִיכֵי לְמֵימַר, רַבִּי חִייָא נַמִּי לָאו לְמֵימַר קָא בָּעֵי** – הרי רבי חייא גם כן היה בקי במטבעות כל צרכו, ואם כן מדוע חייב רבי חייא את עצמו. מתרצת הגמרא, **רַבִּי חִייָא לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין הוּא דְּעָבֵד.**

הגמרא מביאה את דרשתו של רב יוסף שיש מצוה לאדם להתנהג לפנים משורת הדין:

כְּדְתָנֵי רַב יוֹסֵף בברייתא, נאמר בתורה (שמות יח כ) שיתרו יעץ למשה רבינו **וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן**, והפסוק נדרש כך, 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם' זֶה